

Lek en Huibert Kroniek

14e jaargang nr. 2, mei 2012

Periodiek van de Vereniging Historisch Lexmond en Hei- en Boeicop

VERENIGING HISTORISCH LEXMOND EN HEI- EN BOEICOP
opgericht 14 oktober 1998

Beschermheer	Dr. M. Bijleveld van Lexmond
Bestuur	L.P. Kleppe, voorzitter M.J. van de Graaf, secretaresse A. de Wit, penningmeester J. den Besten-Spek W. van Honk, vice voorzitter S. de Ridder J.A. Schaafsma
Secretariaat	M.J. van de Graaf Hei en Boeicopseweg 4 4126 RJ Hei- en Boeicop e-mail: van_de_graaf@zonnet.nl
Ledenadministratie	A. de Wit Kortenhoeveneseweg 32 4128 CR Lexmond tel. 0347-341502 e-mail: adewit1@solcon.nl
Redactie Lek en Huibert Kroniek	S. de Ridder e-mail: ridders@wanadoo.nl
Het Laakhuis	De Laak 22 4128 CB Lexmond e-mail: hetlaakhuis@kpnmail.nl
Website	www.vhlhb.nl

CONTRIBUTIE 2012	Leden	€ 15,00
Rekeningnummer:	Steunleden	€ 6,00
3360.32.587	Buitenleden	€ 21,00

VAN DE VOORZITTER

L.P. Kleppe

2012: Noodzakelijk onderhoud

Sommige gebouwen worden ontworpen en gebouwd voor de eeuwigheid, of in elk geval om te blijven staan tot aan de jongste dag. Zo'n gebouw is de NH-kerk van Lexmond. Een markant gebouw, dat met recht de status van 'Rijksmonument' heeft verworven. Toch ziet het gebouw er heel anders uit dan in de tijd toen het werd neergezet. Er is in de loop der tijd heel veel aan veranderd, ja zelfs zoveel, dat een Lexmonder uit de 15^e eeuw het kerkgebouw zoals het nu is nauwelijks zou herkennen. Het koor is veranderd, de vensteropeningen, de toren. Er zijn zelfs velen onder ons die zich de grondige restauratie van de vijftiger jaren herinneren. Daarvóór was het witgepleisterd en er stond een hoog schot in de kerkzaal, waarachter de brandweer zijn materiaalopslag had. Die restauratie uit de vijftiger jaren was zeer ingrijpend, en ook noodzakelijk. Nu, anno 2012, is groot onderhoud opnieuw noodzakelijk. Weer en wind, het verkeer en andere invloeden van buitenaf eisen hun tol. En om verder verval te voorkomen staat de toren nu van top tot teen in de steigers. Een soort geschenkverpakking; altijd weer spannend wat er zichtbaar wordt als de verpakking wordt verwijderd. Komt hetzelfde monument weer tevoorschijn, maar dan opgeknapt? Of worden er onder die verpakking allerlei veranderingen gerealiseerd? Het werk bestaat voornamelijk uit het herstellen of vernieuwen van de leien en het loodwerk op de daken, het herstellen of vernieuwen van het voegwerk en waar nodig het herstellen van het bak- en natuurstenen metselwerk. De restauratie/renovatie wordt uitgevoerd door dezelfde aannemer, die bijna 60 jaar geleden ook de verantwoordelijk was voor de restauratie, dus dat geeft wel vertrouwen. En u begrijpt dat wij de restauratie met meer dan gemiddelde belangstelling volgen! We zijn in elk geval blij, dat in deze barre tijden van bezuinigingen, voldoende geld gereserveerd is voor deze restauratie. Want juist monumenten moeten onderhouden worden.

=====

POLITIE-VERORDENING VAN HEI- EN BOEICOP, 1894

J.L.E. Bassa-de Jong

HOOFDSTUK XII.

Omtrent het bergen van petroleum.

ART. 44.

De winkeliers, die petroleum verkoopen, zullen in hunne winkels niet meer dan 100 Liter en in hunne pakhuizen niet meer dan 400 Liter petroleum tegelijk in voorraad mogen hebben en wel in goed-gesloten vaten.

Indien een pakhuis of bergplaats in de woning van den verkooper aanwezig is, zal de voorraad niet grooter mogen zijn, dan voor de winkels is bepaald.

ART. 45.

De verkoopers van petroleum zullen alle voorzorgsmaatregelen, ter voorkoming van ongelukken, moeten in acht nemen.

HOOFDSTUK XIII.

Voorzorgsmaatregelen tegen het ontstaan van brand enz.

ART. 46.

Op zolders, bovenkamers of woningen mogen, zonder schriftelijke toestemming van Burgemeester en Wethouders, geen bedrijven of ambachten worden uitgeoefend, waarbij vuur noodig is. Haarden en kachels mogen op bovenkamers niet anders worden geplaatst, dan op eene ijzeren of zinken plaat ter grootte van een vierkanten Meter.

Open haarden of vuren mogen niet op bovenwoningen gestookt worden, dan op steenen gewelven.

ART. 47.

Het is verboden in onbewoonde gebouwen vuur te hebben, anders dan onder toezicht van minstens één daarvoor geschikt persoon, niet jonger dan 16 jaren, door of vanwege den eigenaar daartoe aangewezen.

ART. 48.

In de nabijheid van gebouwen, hoe ook genaamd, of bij hout, hooi-, stroo-, riet- of hennepschelven mag geen vuur worden vervoerd, anders dan in gesloten trommels of bussen. Het overbrengen van stoven, mits zulks met de meeste voorzichtigheid plaats heeft, is geoorloofd.

ART. 49.

Het is verboden nabij licht-ontvlambare stoffen, als hooi, stroo, hout, stoppels, vlas, pik, vernis, krullen of spaanders sigaren te rooken of pijpen te gebruiken, waarin het vuur niet behoorlijk door eenen dop is gedekt. Deze bepaling is ook toepasselijk op timmermans-, kuipers- en wagenmakerswinkels.

ART. 50.

Ieder is verplicht des avonds of bij nacht in de open lucht of in schuren, stallen of dergelijke plaatsen eene goed-gesloten lantaarn te gebruiken.

Het is verboden op die plaatsen of buiten eene ongedekte lamp of kaarsen te gebruiken.

Het is evenzeer verboden om op of in de nabijheid van openbare wegen en voetpaden, alsmede binnen den afstand van 20 Meter van huizen of andere gebouwen, in de open lucht vuur te stoken, om welke oorzaak ook.

ART. 51.

Braakhutten zullen met pannen, leien, tegels of ander hard dak gedekt moeten zijn, en niet dan op eenen afstand van 150 Meter verwijderd van alle schelven, bergen of gebouwen mogen geplaatst worden, onverminderd de daaromtrent bestaande

wettelijke bepalingen.

ART. 52.

Wanneer ontdekt of vermoed wordt, dat er gevaarlijke broeiing van hooi in eenen hooiberg of hooischelf ontstaan is, onverschillig in welk gedeelte van de Gemeente het hooi zich bevindt, zal de eigenaar daarvan terstond kennis moeten geven aan den Burgemeester en zal hij stipt moeten voldoen aan de bevelen, welke hem in het belang der openbare veiligheid worden gegeven en de maatregelen moeten gedoogen, die tot afwending van brandgevaar worden genomen.

ART. 53.

Wanneer zich ijs in de slooten bevindt, zal ieder eigenaar, beheerder of gebruiker van eenig gebouw verplicht zijn te zorgen, dat in het water nabij dat gebouw steeds aanwezig is een gat of bijt van minstens 1 Meter breedte en 1 Meter lengte, welke bijten geregeld moeten worden open gehouden.

HOOFDSTUK XIV.

**Betreffende alle logementen, tapperijen, slij-
terijen en dergelijke huizen.**

ART. 54.

De houders dier huizen zijn verplicht dezelve des avonds te 10 uren te sluiten.

Het is hun verboden nà dat tijdstip vóór des morgens te 6 uren bezoekers te ontvangen.

Zij zijn bovendien verplicht, wanneer zulks door de politie wordt noodig geoordeeld, het tappen te allen tijde onmiddellijk op het eerste bevel te staken, de bezoekers te verwijderen en hun huis te sluiten.

De tappers en bezoekers, die weigeren om aan de lastge-

ving der politie tot het sluiten of ontruimen der huizen te voldoen, zijn daarvoor strafbaar.

ART. 55.

De in dit hoofdstuk bedoelde houders van huizen zijn verplicht de bezoekers vóór des avonds 10 uren aan te zeggen, dat zij behooren te vertrekken en bij weigering of nalatigheid door dezen, om aan die aanzegging te voldoen, daarvan dadelijk kennis te geven aan den veldwachter of andere politiebeamten.

Indien na zoodanige kennisgeving zich na 10 uren des avonds bezoekers in zoodanig huis bevinden, zijn deze strafbaar; zonder zoodanige kennisgeving worden ook de houders dier huizen gestraft.

Als bezoekers van de in dit hoofdstuk bedoelde huizen worden niet beschouwd:

- a. de leden van het huisgezin;
- b. vreemdelingen, die op de nachtlijst voorkomen;
- c. personen, wier tegenwoordigheid daar volstrekt onvermijdelijk en noodzakelijk is.

ART. 56.

Van ongeregeldheden, vechtpartijen, verwondingen enz., welke in de bij dit hoofdstuk bedoelde huizen mochten plaats grijpen, geven de houders dier huizen onmiddellijk kennis aan den Burgemeester of aan den veldwachter, met opgave van den dader of de daders, zoomede van de getuigen en verdere rensignementen.

ART. 57.

Ieder houder van een bij dit hoofdstuk genoemd huis is verplicht een afdruk van dit hoofdstuk, op bordpapier geplakt, in ieder voor het publiek toegankelijk lokaal in zijn huis, zoodanig op te hangen, dat het voor iederen bezoeker gemakkelijk te lezen is.

SCHOUT ENTO JANSE MECIMA EN ASSESSOR JAN VEEN: kleine geschiedenis van lokaal bestuur in de eerste helft van de 19de eeuw

P. Veen, Nunspeet

Inleiding

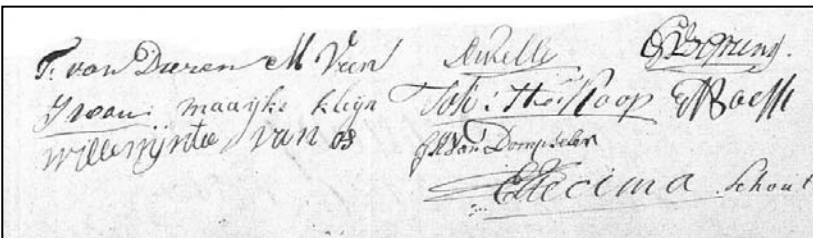
De eerste helft van de 19de eeuw was historisch gezien een uiterst interessante periode. Na de Franse tijd moest Nederland weer worden opgebouwd. In Lexmond kunnen schout Ento Janse Mecima en eerste assessor Jan Veen wel als de gangmakers worden beschouwd. Mecima werd na de Franse tijd schout van de gemeenten Vianen en Lexmond. Hij combineerde die functies zelfs met een notariële praktijk in Vianen. Mijn voorvader, boer Jan Veen, (schrijver dezes komt uit de 7de generatie) was geboren in Kortenhoeven en ontwikkelde zich tot een rasbestuurder in kerk, gemeente en polder. Eerst zullen beide heren worden geïntroduceerd. Het archief van de voormalige gemeente Lexmond levert een aardig beeld op van het krachtenveld dat zich al gauw tussen beide heren zou ontwikkelen. Het geeft ook een beeld van de zaken waarmee bestuurders zich in die tijd bezig hielden. Beide heren leefden in een overgangperiode die uiteindelijk uitliep op de bekende moderne wetgeving van Thorbecke in het midden van de 19de eeuw. Ento Mecima en Jan Veen waren in zekere zin vertegenwoordigers van de 'nieuwe' respectievelijk de 'oude' tijd. Jan Veen stond midden in zijn dorpsgemeenschap en kwam dan ook krachtig op voor deze gemeenschap. Ento Mecima stond echter onder de invloed van het opkomende liberale klimaat in ons land en toonde zich een opvallend gedreven vertegenwoordiger van het centrale gezag in Den Haag. Dat moest wel tot confrontaties gaan leiden in de periode van ongeveer 20 jaren dat zij tot elkaar veroordeeld waren.

Wie was Ento Janse Mecima¹

Ento Mecima werd op 30 januari 1787 te Amsterdam als zoon van Enno Mecima en Vrouwke Buchner geboren. Zijn vader was in de handel en was mede-eigenaar van het bedrijf Oldenhoeve Mecima. Al op jeugdige leeftijd stierven zijn ouders en werd hij wees. Zijn

voogd plaatste hem op de Franse Kostschool in Vianen. Hij volgde het onderwijs aan deze school met een goed resultaat. Ook legde hij al in 1802, op vijftienjarige leeftijd, belijdenis van het geloof af in de Hervormde Kerk van Vianen. In 1807, hij was toen dus nog maar 20 jaar oud, solliciteerde hij al naar het notarisambt in Vianen. Klaarblijkelijk was hij erg overtuigend in zijn sollicitatiebrief naar het ambt, want op 21 oktober 1807 werd hij beëdigd tot notaris en volgde daarmee de oude notaris Rudolf Ockerse op in zijn praktijk. Ento Mecima trouwde op 1 juni 1810 met Antonia de Mey. Tonia de Mey kwam uit Gouda. In Gouda kwam hij ook in aanraking met de Vrijmetselarij, een beweging die omstreeks 1730 haar intrede deed in ons land. Vrijmetselaren streven een 'ware menselijkheid' na door vooral broederschap en liefdadigheid centraal te stellen. In 1811 kreeg Mecima in de loge 'De Ware Broedertrouw' van de Vrijmetselaren in Gouda de meestertitel, dus de hoogste graad van lid zijn. Zijn maatschappelijke activiteiten in Vianen kunnen dan ook verklaard worden vanuit zijn betrokkenheid op de mens. Al in 1811 richtte hij de Viaanse Afdeling van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen op. Hij was ook betrokken bij de ontwikkeling van staat en maatschappij na de Franse tijd. In 1813 schreef hij, samen met 13 andere prominente Vianers, een pamflet getiteld 'Aan de Heeren uitmakende het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden', waarin zij opkwamen voor een nieuwe staat na de Franse overheersing. Mecima kwam dan ook al snel in beeld als lid van het nieuwe plaatselijk bestuur van Vianen. Op 2 september 1822 volgde hij Dirk van der Vlist op als schout van Vianen, na in 1817 al schout Reinier Fabricius te hebben opgevolgd in de gemeente Lexmond, Achthoven en Lakerveld. In 1824 richtte hij samen met twaalf anderen een vrijmetselaarsloge op onder de spreuk 'Standvastigheid en Trouw'. Hij werd er 'regerend-meester' (president), maar al na enkele jaren kwam de klad in de loge en in 1830 werd het gebouw, waarin men samenkwam aan de Kortendijk 9, zelfs verkocht en vergaderde men elders in de stad. Mecima zelf nam afscheid van de loge in 1835. De reden voor dat afscheid is niet duidelijk. Tot 1851 bleef men bijeenkomen, maar Mecima zelf was dan al overleden. Op 2 januari 1838 nam Mecima afscheid van zijn beide burgemeestersambten en burgemeester F.M. van Eck volgde hem op. Hij was toen 60 jaar en zou nog een aantal jaren door kunnen gaan tot 1842,

toen de Wet op het notarisambt het combineren van het ambt van notaris en van burgemeester verbood, maar het vele werk viel hem waarschijnlijk zwaar. Of had hij problemen gekregen met zijn superieuren? In 1845 stopte hij ook met het ambt van notaris en hij overleed op 19 september 1849 's morgens om 5 uur aan de cholera, die op dat moment in de stad heerste. Ook zijn ongetrouwde dochter Maria Anthonia, die hem thuis verzorgde, overleed vijf dagen later aan dezelfde ziekte. Ento Janse Mecima was een kind van zijn tijd: op zijn manier vooruitstrevend met veel gevoel voor de bestuurlijke verhoudingen van die tijd, waarin de oude gardes van adel en van aanzien het nog steeds voor het zeggen hadden. Door het handhaven van het oude kiesstelsel na de Franse tijd, dat gebaseerd was op inkomen en bezit, was alleen een kleine, bevoorrechte groep van onze bevolking in staat politieke invloed uit te oefenen. In zijn brieven als schout van de gemeenten Lexmond, Achthoven en Lakerveld vertoonde hij een opvallende onderdanigheid richting zijn superieuren in Den Haag – de provinciale gouverneur en Gedeputeerde Staten – die alleszins verklaard kan worden vanuit die tijd.

Handtekeningen van o.a. Ento Mecima (onderaan rechts) en Jan Veen (middelste rij links). Zij staan onder de trouwakte uit 1822 van het huwelijk van Teunis van Dieren met Maagje Veen, dochter van Jan Veen.

Wie was Jan Veen

De geschiedenis van Jan Veen gaat terug op een zekere Jan Harmenszoon Veen, die in 1660 werd gedoopt. Hij trouwde met Aeltje Gijsberts Brey. Er werden negen kinderen geboren en van vijf kinderen kennen we de naam: Harmen, Gijsbert, Knelis, Cornelis en Klaas. Harmen trouwde op 25 januari 1693 met Hendrickje van Loenen in Vianen en woonde volgens een aantekening in het

geboorteregister bij de geboorte van dochter Jannigje (4-3-1700) 'op 't end van Cortenhoeven'. We volgen voor het gemak de mannelijke lijn maar even: uit dit huwelijk werden drie zoons geboren: Dirk (gedoopt op 2-11-1694 te Vianen), Hendrick (gedoopt 9-8-1696 te Lexmond) en Jan (gedoopt 26-12-1704 te Lexmond). Het lijkt dus aannemelijk dat Harmen Veen rond 1695 naar Lexmond was verhuisd en op Kortenhoeven was gaan wonen. Dat zal wel in een pacht- of leenhoeve zijn geweest. Het Leenhof van Vianen bezat in die tijd veel goederen op Kortenhoeven, zoals De Gemene Hoeve (reeds in 1392 genoemd) die liep van de Lek tot aan de Grote Wetering en de hoeve Cortenover, binnen- en buitendijks totaal 22 morgens (= 19 ha) groot, waarop in 1542 Pieter Janszoon Spruit woonde. In het Gaarderboek van Lexmond uit 1733 worden negen 'bouwhuysen' op Cortenover vermeld (naast de behuizing op Bolswaard en Killestein). Het valt op dat het toen ook al ging om grote boerderijen want bij vier boerderijen, werden twee (hooi)-berghen aangetekend.

Kortenhoevendijk Lexmond 1832

De nageslachten van de drie broers Dirk, Hendrick en Jan Veen waaierden uit over Vianen – en dan vooral Helsdingen – en Lexmond. Voor het verhaal zijn de nakomelingen van Jan van belang. Jan Hermense Veen trouwde op 19 december 1728 met

Aartje Hendrickje Spruijtenhoeve. Deze laatste naam legt een verbinding met de eerdergenoemde voorvader Pieter Spruit die in 1542 al op de boerderij Cortenover boerde. Jan Veen kreeg twee zonen: Henderik (gedoopt 21-12-1730 te Lexmond) en Hermen (gedoopt 1-5-1732 te Vianen). Dus ook Hendrick lijkt weer terug te keren naar het familiebastion in Helsdingen als we uitgaan van de doopplaats van zijn tweede zoon. Zoon Henderik keerde echter weer terug naar Lexmond en trouwde op 22 februari 1756 met Maagje Kortenhoeven. Deze Henderik Janszoon Veen kreeg vervolgens vier zonen: Jan (gedoopt 25-10-1761), Cornelis (gedoopt 30-8-1767), Hendrik (gedoopt 14-5-1775) en de jongste broer Dirk (gedoopt 24-11-1785). De drie oudste broers zouden hun hele leven op Kortenhoeven (Jan en Cornelis: zie afbeelding op pagina 11) of in het dorp (Hendrik) blijven wonen. De jongste zoon ging zijn eigen weg: hij trouwde (in Vianen!) met de rooms-katholieke Geertruy Molders en ging wonen in Gorcum.

Jan Veen Henderiks zoon is de centrale persoon in ons verhaal. Hij trouwde op 10 mei 1795 met Maaike Kleyn. In die maand werd in alle gemeenten van ons land de Bataafse proclamatie van vrijheid, gelijkheid en broederschap afgelezen. Het stond wel ver af van het leven in het traditionele, agrarische Lexmond van die tijd. In 1789, op 28 jarige leeftijd, werd Jan Veen Hz gekozen tot diaken van de Hervormde Kerk en 12 jaar later, in 1801, werd hij voor het eerst gekozen tot ouderling. Gedurende zijn hele verdere leven heeft hij functies vervuld in de kerk als ouderling en kerkmeester. Daarnaast trad hij op als eerste assessor (eerste wethouder) van de gemeente vanaf ongeveer 1815 en als schout van de polder Lexmond tot aan zijn overlijden in 1844. Jan Veen woonde in de boerderij Kortenhoevendijk 8 (het huidige Thomashuis). Dit is overigens niet het oorspronkelijke huis want dit is in 1915 afgebrand. Zij kregen zeven kinderen, waaronder twee zoons. Zoon Henderik werd geboren in het jaar 1800 en stierf al op 14-jarige leeftijd.² Zoon Jan junior, die zou trouwen met Merrigje de Vor uit Hagestein, zal later het boerenbedrijf fors uitbouwen tot één van de grotere bedrijven in het dorp, als we afgaan op de belastingaanslagen rond 1850. De vijf dochters van Jan senior trouwden voor het merendeel met Lexmondse jongelieden uit de geslachten van Dieren, Bassa, Verhoef en de Vor. Alleen één dochter zocht het buiten Lexmond en

trouwde met een Meerkerkse boer uit het geslacht Wink. Uit de correspondenties kan men opmaken dat Jan Veen veel invloed had in de dorpsgemeenschap van die tijd. Hij zag er geen been in om schout Mecima tegen te werken als dat in zijn overtuiging nodig was. Smakelijk is ook het verhaal over zijn verzet tegen de invoering van de Evangelische gezangen in 1810.³ De invoering van deze gezangen werd van hogerhand – de koning – dwingend opgelegd en Jan Veen was vooral van die dwang niet erg gediend.

Kortenhoevendijk 8

Naar een nieuw bestuur na de Franse tijd

In de nieuwe grondwet van 1814 werd weinig gezegd over het lokale bestuur. Wel werd ervan uitgegaan dat de heerlijkheden en schoutambten zouden blijven bestaan. In provinciale reglementen moest dit worden uitgewerkt. In het Hollandse reglement, dat in oktober 1816 koninklijk werd goedgekeurd, werd voorgeschreven dat het plaatselijk bestuur moest bestaan uit 3 tot 7 leden (na 1825 gewijzigd in 7-9 leden) en dat de leden tot de 'vroedste en gegoedste' inwoners van de gemeente moesten behoren. Aan het hoofd van de gemeente stond een schout. De koning benoemde de schouten voor onbepaalde tijd. Voor de heerlijkheden, zoals ook Lexmond, gold de regel dat de ambachtsheer een aanbeveling kon doen. In Holland werden naast de schout twee assessoren benoemd. Deze werden jaarlijks op voordracht van de raad door

Gedeputeerde Staten benoemd. De leden van de raad werden eveneens door Gedeputeerde Staten benoemd en wel voor een periode van zes jaren (om de twee jaren trad 1/3 deel af). Om als raadslid/assessor te kunnen worden benoemd moest men voldoen aan de volgende eisen: minstens 23 jaar zijn; ingezetene zijn van de gemeente; minimaal 1 jaar in de provincie gewoond hebben en voldoen aan de census voor het stemrecht voor verkiezing van Provinciale Staten (voldoende grond- en personele belasting betalen). In die tijd nam in ons land slechts een kleine groep mannen deel aan de verkiezingen. De grootste groep op het platteland bestond overigens uit landbouwers en veehouders! Die regel gold ook voor Lexmond, waar de boeren in de top van de lijst domineerden.⁴ De plaatselijke broodbakker, schoenmaker en kleermaker stonden geheel onder aan de lijst en mochten niet stemmen. In 1851 werden de toenmalige predikant (Johannes Wigeri François) en de burgemeester (J.G. Roozenburg) voor f 15 aangeslagen en beiden mochten niet stemmen, want de grens lag op f 16!

Achterstand wegwerken

Het moet in 1817 bij het aantreden van schout en assessoren een aardig rommeltje zijn geweest in het lokale bestuur van Lexmond. De jaren daarvoor was er veel werk blijven liggen. De burgerlijke stand werd niet voldoende bijgehouden en verschillende traktementen, waaronder die van dominee Gerrit van Kroon, waren over jaren niet volledig uitbetaald. De vorige schout Reinier Fabricius was in conflict gekomen met ambachtsheer Anthonie van den Bergh. In 1814 werd de schout zelfs door de vrederechter van het kanton Culemborg uit zijn functies ontheven binnen de waterschappen. Reden was dat de schout als gaardermeester van de polders Lexmond, Achthoven en Lakerveld geen afdracht had gedaan van ontvangen poldergelden aan de Landen van Vianen.⁵ Er lagen ook besluiten van de nieuwe gouverneur, zoals het besluit uit 1815 om de schutterij van Lexmond op te heffen, die nodig moesten worden uitgevoerd en zelfs de gemeentelijke rekeningen over een reeks van jaren waren niet goedgekeurd.

Schutterij op de korrel

In de Lek en Huibert Kroniek heeft H. de With in 2004 reeds

geschreven over de zaak van de schutterij en de begrafenisleden.⁶ Als Mecima in 1817 in functie treedt als schout van Lexmond, Achthoven en Lakerveld had hij onmiddellijk te maken met de affaire 'Lexmondse Schutterij'. Hij heeft in die affaire een hoogst merkwaardige rol vervuld, omdat hij vanaf 1814 rechtstreeks betrokken was bij de oprichting van een nieuwe 'Burger Schutterij en Burger Krijgsraad' voor Vianen en omliggende dorpen door een college van notabelen met een hoog gehalte aan patriottenbloed.⁷ Dit college had uiteraard weinig op met de 'oude' (oranje-gezinde) Lexmondse Schutterij en direct werd via slinkse wegen de koning gevraagd deze schutterij op te heffen, hetgeen de koning op 13 mei 1815 dan ook deed. Maar het besluit was blijkbaar in 1817 bij het aantreden van de schout nog steeds niet uitgevoerd. Hij riep op 8 september 1817 de hulp in van de 'Heer Officier' van de rechtbank in Gorcum. Hij schreef dat de huidige bezitters de begrafenisleden *onder allerlei frivole uitvlugts* niet aan hem wilden afstaan. Hij gaf ze alsnog acht dagen respijt om hem in te lichten over de verblijfplaats van *de begrafenis-kleding en het tarief voor het verhuuren denzelven*, maar zag dat nog niet gebeuren. Voor de assessoren had hij helemaal geen goed woord over, want *'voorts heb ik met verontwaardiging vernomen dat men de doodkleden niet anders wil afgeven dan wanneer die met geweld gehaald worden*. Kennelijk wist hij niet wie die 'men' was, want hij vroeg aan de 'Heer Officier' hun namen en ook die van de getuigen, zodat ze gestraft konden worden. Op 18 september 1817 zette Mecima ook de beide assessoren onder druk (want voor die datum ondertekende hij zijn brieven alleen zelf) en gedrieën maakten zij een proces-verbaal op waarin de geschiedenis van de begrafenis-kleden een einde kreeg en waarbij dorpsbode Johannes Heykoop in het vervolg verantwoordelijk werd gemaakt voor het beheren van de kleden. Jan Veen zal benauwde ogenblikken hebben gehad in dat merkwaardige jaar 1817.

De Lexmonders deden nog een tactische tegenzet door één hunner, de kleermaker Leendert Burggraaf, een brief te laten schrijven over deze zaak aan de gouverneur. Mecima hoorde daarvan en was laaiend en vaardigde op 12 november 1818 een openbare publicatie uit waarin hij verordonneerde: *"Dat alzoo elk en eenieder zich zal bekomen te wagten om hetzij door samenscholing of andere ongeregeldheden tegen de voorzeide koninglijke besluiten met*

woorden of daden zich te verzetten.” De rapen waren gaar. De gevoelens van de assessoren, raad en bevolking van Lexmond lieten zich raden. Mecima zou gedurende de twee decennia van zijn bewind voortdurend aanlopen tegen een tegenstrevende eerste assessor, een armenbestuur dat hem maar lastig vond en een bevolking die hem liever op een afstand hield. Op strategische momenten werd de schout gewoon gepasseerd en schreef het dorp zijn brieven rechtstreeks aan de gouverneur zoals we nog zullen zien. Assessor Jan Veen kon daarin wel eens een stimulerende rol hebben gespeeld, gezien zijn vasthoudend optreden richting de schout.

Lakervelders zijn het zat

In 1820 schreven 26 inwoners uit Lakerveld een verzoekschrift ('requeste') aan de gouverneur. Zij hadden een reeks klachten die zij nu wel eens uit de wereld willen hebben:

- De vergoeding vankosten van de Russische en Pruisische troepen uit 1813 en 1814.
- Vergoeding voor het in bezit nemen door de staat van land voor de aanleg van de Rijksstraatweg in 1812.
- Vergoeding van de gedeerde opbrengsten van de landerijen in 1820 door het hoge water in de polder.

Het moest een uiterst onaangename verrassing voor schout Mecima zijn geweest dat hij volledig werd gepasseerd. Hij schreef op 31 juli 1820 een brief aan 'Den Here Controleur der Directe Belastingen', waarin hij begint te vermelden dat hij, na zijn aanstelling, zich volledig had ingezet voor de ingezetenen en dat hij daarom wel had verwacht dat de Lakervelders in hun brief hem daarvoor wel een schouderklopje hadden kunnen geven. Hij beantwoordde het verzoekschrift strikt zakelijk en wees daarbij op allerlei verordeningen en besluiten. En wat betreft de vergoeding voor de Russische en Pruisische Troepen riep de schout wederom de hulp in van de gouverneur. Maar dat laatste had weinig gevolg want op 25 juli 1822 stuurde hij de originele kwitanties van schout Fabricius nogmaals naar de gouverneur. Op 9 mei 1835 (23 jaar na dato) vroeg Klaas Kortenhoeven weer om een vergoeding van deze kosten. De schout gaf het toen op en achtte de claims verouderd. Tot een uitbetaling is het dus nooit gekomen.

Watersnood van 1820

In de jaren 20 was schout Mecima betrokken bij de gevolgen van de watersnood in 1820. Allereerst zou hij in januari 1820 dagelijks en in extenso rapporteren aan de gouverneur. In een brief van 27 januari 1820 schreef hij: *“Hetgeen ik bij mijne missive aan Uwe Excellentie van den 25 dezer heb gevreesd is helaas! gebeurd. – Bij toenemende was der vloed boven den Dief- en Nieuw Lingedijken door de doorbraaks aan de Rijn en Waaldijs welke met eene aanmerkelijke hoeveelheid ijs vergezeld ging, is ook de Nieuwe Lingendijk bezweken waarvan ik gisteravond te 9 uren de slechts zijdelingsche doch echter gegronde informatien ontving en te 11 uren werd dit achtervolgd van het ontzettend berigt dat de Nieuwe Lingesluis aan den Arkelse dam alsmede was opengesprongen waardoor de Vijf Heeren Landen en alzoo ook deze gemeente en polders zoowel als den naburige Alblasserwaard worden geïnundeerd evenzoo als dit in 1809 heeft plaats gehad. – Mecima machtigde nog dezelfde nacht de assessoren en andere leden van de gemeenteraad om door alle mogelijke middelen voor het behoud van menschen en vee te zorgen, den ledigen huizen, kerk, schoolgebouw en stallen enzovoort te vorderen en alle manschappen, schippers in bezit te nemen en verder te doen wat nodig is. Door de goede zorg van den assessor Jan Veen en mijne persoonlijke moeiten en die mijner bedienden ben ik echter geslaagd om de zoo calamiteuze berigts in te winnen en Uwe Excellentie mede te deelen. Over het verloop van de ‘reddingsactie’ schrijft hij echter met geen woord. Wel dringt hij aan om geld ter beschikking te stellen voor voeding van de vluchtelingen en hun vee. In de volgende jaren schreef hij meermalen over waterstaatszaken en bleef vooral aandringen op een betere afwatering van de ‘Zederikvelden’, waarbij hij zich legitimeerde als tevens sprekende namens de waterschappen.*

De intekenlijst van 1830

In 1830 deed zich een unieke situatie voor in Lexmond, want er ging een intekenlijst rond in het dorp. De lijst had tot doel om na het vertrek van dominee Reinier Hellendoorn naar Hilversum het beroepingswerk te beïnvloeden. De mensen achter de lijst bleken bezwaar te hebben tegen het beroepen van dominee Dirk Adrianus

Detmar uit Woerden en zij grepen het collatie-recht (wel/niet instemmen met het beroep) van de ambachtsheer aan om bij de ambachtsheer te pleiten voor het niet beroepen van deze predikant. Of ds. Detmar ook daadwerkelijk beroepen is in Lexmond is niet bekend, maar wel bekend is dat hij in 1834 vanuit Woerden een beroep aannam naar Ede. Ds Detmar was een behoudende predikant en ook bekend in de kringen van gezelschappen. Daarvoor had hij in 1818 al eens een beroep gehad uit Leerbroek. Wat moest de schout aan met deze actie in zijn dorp, want naar zijn gevoelen was de bestaande wettige orde in gevaar. Hij besloot twee brieven te schrijven voor advies: één aan de ambachtsheer en één aan de gouverneur. In de brief van 12 maart 1830 aan de gouverneur werd een opmerkelijke toevoeging gemaakt, dat: *“allen bekend staan tegen de nieuw ingevoerde gezangen ingenomen en niet vrij zijn van dweeperij en vooroordeelen”*. Ik neem een deel over van de brief van eveneens 12 maart 1830 die gericht was aan de ambachtsheer: *“Het gedrag der bewerker, die zoo als Arie den Hartog, niet eens tot den kerkenraad behooren, loopt er over heen de miskennis jegens den hoogst achtingswaardige Hellendoorn die toch het hoop van den kerkenraad verdient alle afkeuring en Uw Edele kunt verzekerd zijn dat ook het getal teekenaars slecht heeft voorgesteld.”* De schout vroeg de ambachtsheer zijn heerlijke rechten te ‘maintineren’ (handhaven) voor de rust en eenheid in de gemeente. Deze actie kreeg een voorlopig slot in 1846: Dirk, Barth, Teunis en Maagje den Hartogh verklaarden dat zij zich afscheiden van de Hervormde Gemeente te Lexmond en lid werden van de Gereformeerd Christelijke (Afscheiding-) Kerk (te Langerak en opgericht in 1846). Zij gingen elke zondag te voet over de Lekdijk naar Langerak tot het moment dat een Gereformeerde (Doleantie-) Kerk in 1888 in Lexmond werd opgericht en de familie voortaan in Lexmond ter kerke kon gaan.

Een dieptepunt

In 1834 vertoonde de communicatie tussen schout Mecima (toen 47 jaar) en eerste assessor Jan Veen (toen 73 jaar) sporen van slijtage. Waarschijnlijk stond Mecima onder kritiek van zijn superieuren, want vier jaar later zou hij op 51-jarige leeftijd plotseling (moeten) aftreden als schout van Lexmond en Vianen. Hij schreef op 11 juli 1834 een

brief aan de gouverneur waarin hij het heeft over *Het vreemd* (oorspronkelijk stond er 'zonderling') *gedrag van den assessor Jan Veen sinds de laatste vier jaren*. Zo had hij een dag daarvoor aan Mecima verzekerd dat op een kantonnale vergadering op 19 en 20 maart 1832 te Gorinchem tot een verlaging van bepaalde tarieven was besloten. Veen had dat niet aan Mecima verteld en ook niet wat hij daarover met anderen had afgesproken. Die laatsten hadden Mecima ook niet ingelicht. Mecima beklaagde zich dat *mij het gedrag van dien assessor veelmaals is voorgekomen dikwijls hem een oppositie en tegenwerking hebben opgeleverd, welke mij aan veele moeilijkheden en onaangenaamheden moest blootstellen*. Een merkwaardige brief met de kwalificatie van oppositie en tegenwerking van de kant van Jan Veen. De vraag is hoe Mecima zulke kwalificaties kon rijmen met zijn vrijmetselaars overtuiging? En zou Jan Veen niet zijn opgekomen voor zijn dorpsbewoners zoals hier wordt gesteld? Het is niet te geloven en daarom kan deze brief meer gezien worden als een teken van verlies van macht van de schout over zijn inwoners. Mecima naderde zijn ambtelijke einde, dat binnen enkele jaren een feit werd.

Besluit

In deze bijdrage is een keuze gemaakt van onderwerpen die een beeld geven van het besturen van een gemeente in de eerste helft van de 19de eeuw. Het was een echte overgangperiode van een feodaal gesloten bestuursysteem naar een meer democratisch systeem na 1848. Het zou vervolgens nog 70 jaar duren eer het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen werd ingesteld. In het gesloten systeem was de gouverneur de centrale spil in het bestuur van ons land, als verlengstuk van de koning. Schout Mecima was zich dat zeer bewust en heeft zijn superieuren dan ook nooit afgefallen. Minder zorgvuldig ging hij om met zijn onderdanen in Lexmond (en Vianen?). Alhoewel hij geïnspireerd werd door de vrijmetselarij met zijn 'liefde voor de mens', gaf schout Mecima daar zijn eigen invulling aan. Zijn enorme schrijfvlust maakt het ons mogelijk een beeld te vormen van het leven in die tijd. Assessor Jan Veen trok zijn eigen spoor naar het lijkt. Hij was de boer uit Kortenhoeven die wars was van uiterlijk vertoon. Dat beide heren het ruim 20 jaar samen hebben volgehouden wekt onze verbazing.

Literatuur

- Bijl, Aart, 2000, *Tussen de Diefdijk en de Zouwendijk*, Vuren
- Blok, L., 1987, *Stemmen en kiezen*, Groningen
- Horden, P., 2004, *Recht en Slecht in het land van Brederode*, Vereniging Historisch Lexmond en Hei- en Boeicop, Lexmond
- Meyere, Jos de, 2010, m.m.v. J.M.M.Ruijter, *Het grafmonument van Reinoud III van Brederode in de Grote Kerk te Vianen*, uitgeverij Matrijs, Utrecht
- Zijderveld, Walter van, 2009, *Van Rooms naar Protestant*, Vereniging Historisch Lexmond en Hei- en Boeicop, Lexmond
- Archieven van de gemeenten Vianen (gemeentearchief Vianen) en Zederik (archief voormalige gemeente Lexmond) en Regionaal Archief Gorinchem (archieven waterschappen en archief Gereformeerde Kerk Lexmond), Nationaal Archief Den Haag en het Utrechts Archief (gaarderboeken en Leenhof Vianen), archief NH-Kerk Lexmond
- Kadaster, Dienst, Kadastrale kaarten met aanwijzende tafels 1832 voor de gemeente Lexmond

Noten

1. De beschrijving van Ento Janse Mecima ontleen ik aan aantekeningen van de heer Ko Ruijter van het gemeentearchief Vianen en het boek van Jos de Meyere 'Het grafmonument van Reinoud III van Brederode in de Grote Kerk te Vianen'. De schrijver dankt de heer Ruijter voor deze waardevolle aantekeningen.
2. Pieter Horden (2004) deelt mee dat Henderik Veen is verongelukt tijdens een grootse festiviteit van de Schutterij ter gelegenheid van het verdrijven van de Franse troepen uit Gorcum. Volgens de website van de schutterij Sint Martinus en Sint Antonius (zie <http://www.schutterij-lexmond-heycop.nl>) vonden deze festiviteiten plaats op 30 april 1814. Volgens het bevolkingsregister van Lexmond is Henderik echter al op 16 maart 1814 overleden. Moeten we hieruit concluderen dat Mecima hierin de hand gehad heeft om feiten te verdraaien, want van hem komt de informatie dat de zoon van bouwman Jan Veen is overleden aan de gevolgen van zijn wonden (brief 8 maart 1815)? Of Jan Veen de hand heeft gehad in het ontbinden van de schutterij n.a.v. dit ongeval valt dus te betwijfelen. Wij denken dat de patriottenkliek uit Vianen Lexmond een hak heeft willen zetten. En dan kwam het schuttersfeest van 30 april 1814 prima van pas en men deinsde er niet voor terug een leugen over een sterfgeval de wereld in te sturen.
3. Van Zijderveld, 2009, *Van Rooms naar Protestants*, blz. 214-217.
4. Uit de Kohier van de Hoofdelijke Omslag uit 1858 citeer ik: omslag van f 45: wed. Daam de Bruin (bouwvrouw), wed. Teunis van Dieren (rentenierster), Kristiaan van der Heiden (onderwijzer), Gijsbert Lekkerkerker (bouwman, lid van de raad), Floris Bikker (bouwman); omslag van f 35: Willem Kersbergen (bouwman), Jan Veen Janszoon (bouwman), Hendrik Bassa (bouwman); omslag f 32: Teunis van Dieren (bouwman, wethouder), Gerrit den Hartog (bouwman?); omslag f 30: Dirk den Hartogh (rentenier), Frans den Hartogh (rentenier), Maagje den Hartogh (rentenierster).
5. Bijl, 2000, *Tussen de Diefdijk en de Zouwendijk*, blz. 131

6. Zie de Lek en Huibert Kroniek 6de jaargang, nummer 1, 2 en 3 (2004). Wij komen hier op deze zaken terug om het tijdsbeeld te schetsen direct na het intrede van schout Mecima die al in 1817 in aanvaring kwam met de inwoners van zijn dorp. Deze aanvaring heeft de sfeer tussen schout en dorpsbewoners voor jaren negatief beïnvloed. Voor een verdere beschrijving van deze affaire verwijs ik naar deze artikelen in de Kroniek en uiteraard het verhaal van Pieter Horden (2004).
7. Horden, 2004, Recht en Slecht in het Land van Brederode, blz. 211-222

=====

WIE WEET WIE DIT ZIJN?

W. van Zijderveld

Namen van de 'genummerde' personen doorgeven aan S. de Ridder, Spinhoeven 33, 4128 DA Lexmond, of: ridders@wanadoo.nl.

Als hier voldoende op wordt gereageerd, wordt dit een nieuwe rubriek in de Kroniek en worden de namen steeds in de volgende Kroniek vermeld.

UIT DE 'LEERDAMMER' VAN 70 JAAR GELEDEN

J.L.E. Bassa-de Jong

Redactie

In deze periode 1942, (de oorlog) staan er bijna geen plaatselijke berichten in de krant, pas in 1943 komt dit weer een beetje op gang. Vermoedelijk ontbreekt deze rubriek hierdoor in de komende Kronieken.

Algemeen

Bericht van 28-02-42

- Dit seizoen zal er geen aparte distributieregeling worden getroffen voor de distributie van fijngemalen Kainiet ten behoeve van de onkruidbestrijding. De aanwezige hoeveelheden zijn gering en belangrijke import is niet meer te verwachten, zoodat er geen aanvullende toewijzing van Kainiet zal kunnen worden verstrekt. Partijtjes waarover de handelaren nog beschikken, kunnen tegen inlevering van de thans geldige kalibonnen, aan de gebruikers worden afgeleverd.

Bericht voorjaar 1942

- Het regent, het hagelt en het vriest,
Het kindje van den slager niest,
Morgen is het donkere maan,
Dat heeft de N.S.B. gedaan.
Neen, landgenoot, die regen, hagel of vorst, die verkoudheid van dat kindje, die donkerte bij nieuwe maan, daar is de N.S.B. volkomen onschuldig aan. Evenmin heeft men het recht haar te verwijten, dat het bier op is, de borrels slechter en de sigaren zeldzaam zijn. Ook daar is de N.S.B. niet schuldig aan. Wat zij dan wel gedaan heeft? Zij heeft een gedeelte van haar beste leden afgestaan voor den strijd in het oosten. Aan haar is het te danken, dat duizenden Nederlandsche vrijwilligers de eer van ons land aan het oostelijk front ophouden. Het was de N.S.B., die

inzag, dat een eervolle plaats in het nieuwe Europa veroverd moet worden, dat een gelukkige toekomst van ons volk offers eischt en het zijn haar leden, die deze offers brengen. Dàt heeft de N.S.B. gedaan, landgenoot. Dàt voorbeeld hebben de Neder-landsche nationaal-socialisten gegeven. Aan u om dit voorbeeld te volgen. Meldt u aan bij het Vrijwilligerslegioen Nederland, Koninginnegracht, 's Gravenhage.

Bonnen in een open tasch

Bonnen in een overjas,

Booze dieven aan uw zij,

Brood en vleesch uw neus voorbij.

Bericht van 17-03-42

- Ontslag van werknemers. De herziening van de z.g. "ontslagverordening" heeft hier en daar de meening doen postvatten, dat sedert 1 Maart j.l. niet langer vergunning noodig is voor ontslag van personeel. Dit is uiteraard onjuist. Weliswaar is ingetrokken het uitvoeringsbesluit van den secretaris-generaal van Sociale Zaken van 11 juni 1940, dat de ontslagverleening aan banden legde, doch tegelijk is een nieuw uitvoeringsbesluit afgekondigd, waarin o.m. wordt bepaald, dat de leiders van de landbouw-, industrie- en handelsbedrijven, alsmede degenen, die een vrij beroep uitoefenen, toestemming van de arbeidsinspectie behoeven om werknemers te ontslaan, tenzij art. 1639 van het Burgerlijk Wetboek toepasselijk is.

Bericht van 16-05-42

- Terst. gevraagd op boerderij, Dagmeisje, n. ben. 16 jr. P.G., bij G. v. Dieren, Kortenhoeven 17, Lexmond.
- Een voorl. ingeschr. **M.R.Y.-Stier**, ruim 14 m. oud. Mag in iedere prov. dekken. Beste melk- en vetlijsten. H. Verrips Pzn., 145, Leerbroek.
- Aangeb. 'n Bascule, weegverm. 200 kg., 1 van 350, 1 van 500 en 1 van 300 kg. En 'n **Heerenfiets** m. banden. H.A. den Hartog 48 a, Schoonrewoerd.

Bericht van 21-05-42

• VERDUISTEREN

DONDERDAG 21 MEI 21:35 – 05:37

VRIJDAG 22 MEI 21:36 – 05:36

Bericht van 21-05-42

UIT DE PERS.

• HET JODENVRAAGSTUK

In een redactionele beschouwing van De Telegraaf wordt onder den titel 'Ter Overdenking' (17 Mei j.l.) een ernstige waar-schuwing gericht aan het Nederlandsche volk. De Telegraaf-redactie begint met eraan te herinneren: "Duitsland heeft uit een instinctmatige behoefte naar reinheid van levenshouding van het eigen volk den joden het veelal op slinksche wegen verkregen burgerrecht weer ontnomen en hen teruggebracht tot hun uitgangspunt, voordat zij over Europa uitzwierven. "De jood is en blijft Duitslandsch vijand, of hij nu uit Portugal of kerversch uit Jeruzalem, al dan niet voorzien van een Nederlandschen pas of identiteitskaart, verzeild is geraakt. Volgens begrippen, die met een loyale houding strooken" – zoo schrijft De Telegraaf – "dient iedere Nederlander dit Duitse standpunt, dat de jood zijn vijand is, te eerbiedigen en zich te onthouden van alle gedragingen, die daarmede in strijd zijn. Wanneer dus een Nederlander, ondanks de door de Jodenster duidelijk getrokken scheidslijn tusschen vriend en vijand, toch voortgaat omgang met joden, dus Duitschlands vijanden, te hebben, dan is dit niet loyaal. Het wordt beschouwd als heulen met de vijand." 'De Telegraaf' vermeldt gevallen, dat er Nederlanders zijn geweest, die zich hebben uitgeput in vriendelijkheden ten opzichte van den duidelijk te onderscheiden jood. Opgeschoten Nederlandsche jongens en meisjes hebben zich uit baloorigheid met een Jodenster getooid. Men greep in en heeft enkele van deze warhoofden ingerekend. Voor straf heeft men hen gedurende een bepaalden tijd in behandeling op één lijn gesteld met joden, hetgeen neerkomt op geen toegang tot café's, bioscopen, parken, enz.. Bij verder voorkomen zal strafverblijf in bijzondere kampen volgen, waar men doorgaans zulke overmoedige ijverars in korte tijd tot inkeer brengt." De redactie van 'De Telegraaf' maakt verder nog melding van andere gedragingen, welke zij als weinig loyaal signaleert. "Er zijn heeren" zoo schrijft zij, "die zich genoopt voelen, voor een Jodenster den hoed af te nemen. Jonge Nederlandsche meisjes loopen uitdagend met Jodenknappen door de straten te flaneeren, Nederlandsche jongens loopen gearmd met jodinnen." "In trams,

treinen en andere openbare vervoermiddelen is het voorgekomen dat Nederlanders ostentatief hun plaats aan joden afstaan. In gezelschappen van Nederlanders worden Joden pronkend binnengehaald". Waarschuwend betoogt de redactie: "De Jodenster is voor de Duitse bezettingsmacht bittere ernst. De bewoners van dit land worden hierdoor in twee kampen gescheiden: vriend en vijand". Tenslotte wijst 'De Telegraaf' op het volgende: "Tegen joden en hun duistere machten staan enkele miljoenen mannen – ook Nederlanders – aan het front. Tegen hen vechten ze en offeren ze alles ter wille van de toekomst van hun volk." "Zonder den jood zou deze vernietigingsoorlog, waarin voor Europa alles op het spel staat, niet ontbrand zijn. Zouden al deze ontberingen, ellende en opofferingen, die thans Europa in zijn geheel moet doormaken, niet van noode zijn."

Bericht van 26-05-42

- Kippenhouders moeten eieren inleveren. In een officiële mededeeling maakt het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd bekend, dat alle pluimveehouders die voor hun dieren geen voedertoewijzing ontvingen, voor het jaar 1942 vijftien eieren per kip moeten inleveren aan een door de landbouwcrisisorganisatie in overleg met de Nederlandsche Centrale voor Eieren en Pluimvee te De Bilt aangewezen verzamelaar. Dit beteekent, dat alle kippenhouders, **du s ook zij, die in hun stadstuinje eenige kippen hebben loopen**, per dier vijftien eieren moeten inleveren en wel volgens een schaal, die in genoemde mededeeling wordt bekend gemaakt. Wanneer men niet aan den leveringsplicht voldoet, zal men geen pluimvee meer mogen aanhouden, afgezien nog van andere tegen de nalatigen te nemen maatregelen.

Bericht van 03-06-42

- Boerenvreugde. De veeh. K., alhier werd dezer dagen verblijd met de geboorte van drie merrieveulens van drie merrie paarden, alle met een zelfde bruine haarkleur. Een voorval dat uiterst zelden voorkomt.

=====

TOEN EN NU

W. van Zijderveld

Gijs de Ruiter met paard en wagen in 1979.

Zware tractoren met dito wagens zijn daarvoor in de plaats gekomen (2012).

HET WILHELMUS

W. van Zijderveld

Het Wilhelmus, ons volkslied

Het Wilhelmus, we kennen het allemaal. Dat wil zeggen, meestal één couplet, ouderen vaak twee coupletten, maar meer coupletten kent bijna niemand. De coupletten die veel worden meegezongen zijn het eerste couplet (*Wilhelmus van Nassouwe ben ik van Duitsen bloed*) en in mindere mate het zesde couplet (*Mijn schild ende betrouwe zijt Gij, o God mijn Heer*). Dit laatste couplet was vooral in de Tweede Wereldoorlog populair. Van de vijftien coupletten van ons volkslied zijn er dus maar twee bekend en dat is bitter weinig. Ja, zult u tegenwerpen, dat is ook geen wonder, want het is allemaal ouderwetse taal en van de inhoud begrijpen we ook niet veel. Dat is inderdaad waar en het is ook één van de redenen dat alleen de coupletten die nog redelijk goed te begrijpen zijn en enigszins in het moderne tijdsbeeld passen, worden gezongen.

Maar ook de eerste van de twee coupletten kennen veel mensen niet. Kijk maar eens rond en luister op grote openbare bijeenkomsten en sportevenementen, velen houden hun mond dicht of doen maar net alsof ze meezingen. Op de TV is dat ook vaak te zien wanneer bij sportevenementen het Wilhelmus wordt gespeeld en de sporters het Wilhelmus al of niet meezingen. Het is ook niet voor niets dat er bij aubades vaak blaadjes worden uitgereikt waarop (ook) het Wilhelmus staat afgedrukt of op grote schermen is te lezen. Om het Wilhelmus begrijpelijker te maken, bestaat er ook een moderne versie, maar deze wordt in openbare gelegenheden niet gebruikt, tenzij op blaadjes rondgedeeld en/of zichtbaar op schermen.

Velen weten ook niet dat de eerste letters van de coupletten, wanneer die achter elkaar worden gezet, de naam *Willem van Nassou* oplevert. Hierbij is Nassau gespeld als Nassou, eigenlijk Nassov, maar de v en de u waren in die tijd gelijk. Een lied waarbij de eerste letters van de opeenvolgende coupletten een naam of spreuk vormen, wordt een naamvers of acrostychon genoemd.

Op de vraag wie het gedicht heeft geschreven antwoordt men vaak dat dit Marnix van St. Aldegonde is, maar wie dat was is meestal niet

bekend. Dit artikel hoopt wat meer bekendheid te geven aan het ontstaan en wezen van het Wilhelmus.

De hoofdpersoon

Willem van Nassau werd in 1533 geboren op slot Dillenburg en erfde al op elf-jarige leeftijd van zijn neef René van Chalon het vorstendom Orange in Zuid Frankrijk. Vanaf die tijd kon hij zich prins van Oranje noemen. Een jaar later, als twaalfjarige jongen, verliet hij zijn Lutherse familie en groeide verder op aan het hof van Keizer Karel V te Brussel en werd rooms-katholiek. Hij werd de vertrouweling van Karel V en later ook van diens zoon en opvolger Philips II. Hij verzette zich later tegen de centralistische politiek van Philips II en vond het in de Nederlandse verhoudingen veel beter wanneer de hoge adel het land zou blijven besturen. Toen Alva in 1568 in de Nederlanden verscheen, week hij uit naar de Dillenburg. Dit was het begin van de tachtigjarige oorlog. Het was een zwarte tijd voor Willem van Oranje, vol met tegenslagen. Het keerpunt kwam vier jaar later, toen in 1572 Den Briel door de watergeuzen werd ingenomen. Willem van Oranje verkeerde in een moeilijke positie. Aan de ene kant wilde hij, gedwongen door zijn eed aan Karel V en later aan Philips II, trouw blijven aan het Spaanse koningshuis, maar aan de ander kant wilde hij toch ook opkomen voor het Nederlandse volk. Die spagaat waarin hij verkeerde is duidelijk terug te zien in het Wilhelmus. Willem van Oranje had gehoopt dat er na de komst van Alva en door de drie invallen die hij in het oosten van het land deed, het volk, en dan vooral de steden, in opstand zouden komen en hem te hulp zouden schieten, maar dat gebeurde niet. Tot 1572, de val van Den Briel, was het dus een moeilijke periode voor Willem van Oranje

Wie is de maker van het Wilhelmus?

Het Wilhelmus is geschreven in deze sombere periode, en wel tussen 1568 en 1570. In mei 1568 trok Willem met een leger de Maas over, trok de zuidelijke gewesten in en achtervolgde Alva tot aan Straatsburg. De troepen van Alva ontweken hem echter steeds, zodat hij geen strijd kon leveren maar wat hem wel veel geld kostte. Deze tocht is de laatste gebeurtenis die in het Wilhelmus (couplet 11) wordt beschreven. Het volgende grote wapenfeit, de inname van

Den Briel, wordt niet meer genoemd, zodat het *Wilhelmus* vóór 1570 moet zijn geschreven.

Het *Wilhelmus* staat in de ik-vorm, zodat een argeloze lezer zou denken dat Willem van Oranje het gedicht zelf had geschreven. Dit is echter niet waar. Het zal door een ander zijn gedaan en aan hem, ter opbeuring in die donkere periode, zijn aangeboden. Wie het gedicht heeft geschreven is echter onbekend. Het is in elk geval ook een strijdlied, beter gezegd, een geuzenlied. Omdat op het maken van een geuzenlied de doodstraf stond, zal de maker er wel voor hebben gezorgd dat zijn naam niet onder het gedicht kwam te staan!

Er zijn verschillende theorieën over wie de dichter is. Eén van de kandidaten is de 16e eeuwse jurist en dichter Dirck Volkertsz Coornhert. De tweede is zijn broer Frans Volkertsz Coornhert, die in Emden in ballingschap leefde. Een derde theorie zegt dat het *Wilhelmus* door Nederlandse vluchtelingen in het Duits zou zijn geschreven en diende om te proberen de Duitse vorsten met dit lied over te halen de Nederlandse zaak te steunen. Een vierde theorie is best wel interessant. In het eind van de 18^e eeuw heeft een anoniem persoon in Amsterdam een lezing gehouden waarin hij melding maakte van een handgeschreven tekst die hij had gevonden in een bundel *Nederlandtse Oudheden*, die echter nooit is teruggevonden. De man beweerde dat het gedicht slechts veertien coupletten bevatte en dat ook de volgorde afweek van die van tegenwoordig. Deze gevonden tekst was geen toonbeeld van grote dichtkunst en zou later door een onbekend iemand zijn bewerkt tot het gedicht zoals wij dat nu kennen. Er zou ook een vijftiende couplet aan zijn toegevoegd om zo een naamdicht te krijgen. Om die reden zouden ook enkele coupletten van plaats verwisseld zijn. Het wijzigen en aanpassen van het gedicht zou best gedaan kunnen zijn door Marnix van St. Aldegonde. Hij was staatsman, letterkundige en dichter en zeer goed bevriend met Willem van Oranje. Na zijn overlijden in 1598 kwamen de verhalen in de wereld dat hij het *Wilhelmus* had geschreven, maar daarvan is verder geen bewijs gevonden. Niettemin is het zeer goed mogelijk dat hij tussen 1570 en 1572 het gedicht heeft herschreven, maar om veiligheidsredenen liever niet als zodanig te boek wilde staan.

Er zijn nog wel meer theorieën, maar deze vier zijn het meest bekend.

Het gedicht werd een lied

Er wordt wel gesuggereerd dat het Wilhelmus oorspronkelijk werd gezongen op de melodie van psalm 130, *Uit diepten van ellende*, maar zeker is dit allerm minst. In elk geval was de oorspronkelijke melodie geheel anders dan waarin het Wilhelmus populair werd. De melodie waaronder het bekend is geworden was die van het Franse spotlied *Autre chanson de la ville de Chartres assiégée par le prince de Condé*. Deze protestantse Condé belegerde in 1568 met de Hugenoten de rooms-katholieke stad Chartres, maar de belegering mislukte en de Hugenoten moesten de aftocht blazen. Dat was een mooie gelegenheid om een spotlied te schrijven over deze protestantse nederlaag. Dus was het niet bepaald een lied om de melodie daarvan te gebruiken voor het Wilhelmus. Toch gebeurde dat, want de melodie was razend populair, zowel bij vriend als vijand. Hij was ook veel eenvoudiger dan de tegenwoordige melodie. Die ontstond pas in 1626 toen Adriaen Valerius zijn *Nederlandsche Gedenck-Clanck* op de markt bracht, waarin de melodie van het Wilhelmus werd voorzien van klankbuigingen en daardoor een plechtigere indruk maakte. Het raakte daardoor zijn speelse en volkse karakter kwijt en werd minder populair.

Onze volksliederen

Na de Franse tijd (1795-1813) vierde het nationalisme in Europa hoogtij, ook in Nederland. Men vond het daarom tijd worden dat Nederland een volkslied kreeg. Er werd in 1817 een prijsvraag uitgeschreven waarin niet het Wilhelmus werd gekozen, eventueel voorzien van een meer moderne tekst, maar het lied *Wien Neêrlands bloed in d'ad'ren vloeit, van vreemde smetten vrij*, van de toen zeer populaire dichter Hendrik Tollens. De melodie waarop hij het lied had gezet werd echter afgekeurd en vervangen door een melodie van Johann Wilhelm Wilms. Echt populair is dit volkslied echter nooit geweest.

Het Wilhelmus bleef wel bekend, maar bij onder andere de rooms-katholieken was het niet geliefd. Zo bleef *Wien Neêrlands bloed* het officiële volkslied. Toen echter Wilhelmina in 1898 de troon besteege, liet zij het Wilhelmus spelen en niet *Wien Neêrlands bloed*. In de tientallen jaren daarna was er steeds verwarring over de vraag welk lied nu het volkslied was en moest worden gespeeld bij officiële

gelegenheden, vooral die in het buitenland. Om een eind te maken aan deze steeds weer terugkerende verwarring en ter voorbereiding van het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina, nam de ministerraad op 10 mei 1932 het besluit dat vanaf dat moment het Wilhelmus het officiële volkslied zou zijn. Dit besluit is nooit goedgekeurd door de Tweede Kamer, zodat het maar de vraag is in hoeverre dit besluit wettig is. Zo kon het gebeuren dat toen de wielrenner Jan Jansen in 1964 in Frankrijk wereldkampioen op de weg werd, niet het Wilhelmus maar *Wien Neêrlands bloed* bij de huldiging werd gespeeld. Maar dat was nog niets vergeleken met wat Koningin Juliana en Prins Bernhard overkwamen bij een staatsbezoek aan het voormalige Joegoslavië. Toen werd *Hand in hand, kameraden!* als volkslied gespeeld!

Wanneer u nu denkt dat het Wilhelmus altijd bij officiële ontvangsten wordt gespeeld, dan hebt u het mis. Sinds 1986 wordt bij een ontvangst van buitenlandse gasten door ministers, waarbij geen leden van het Koninklijk huis aanwezig zijn, niet het Wilhelmus gespeeld, maar de mars van *De jonge Prins van Friesland*. Zo blijft de kans op verwarring bestaan!

Het Wilhelmus, een volkslied?

Het Wilhelmus is ruim 430 jaar oud en daarmee het oudste volkslied ter wereld. Weliswaar dateert de tekst van het Japanse volkslied uit de 9^e eeuw, maar pas in de 19e eeuw werd het als lied gebruikt.

Protestants kerkelijk Nederland had geen moeite met het Wilhelmus, maar het duurde toch tot 1938 voordat het in de kerkelijke liedbundel van de Nederlands Hervormde Kerk werd opgenomen.

Een echt volkslied is het Wilhelmus niet. Het gaat over één persoon en niet over een volk of een land. Het benadrukt niet de kwaliteiten van het volk of het land en verwijst ook niet naar diverse roemruchte perioden in de Nederlandse historie. Het gehele volk, of althans het overgrote deel daarvan, moet geheel of bijna geheel achter de inhoud van het volkslied staan. Dat alles zou men wel van een volkslied verwachten.

Het is wel een zeer christelijk lied, waarvan het bekende zesde couplet om die reden vaak niet wordt meegezongen door mensen die niet in God geloven. Gelukkig hoeven die nooit bijvoorbeeld de coupletten 14 en 15 te zingen! Voor moslims, waarvan we er in

Nederland hoe langer hoe meer krijgen en die steeds meer willen dat rekening wordt gehouden met hun geloof en geloofsuitingen, moet het Wilhelmus een onverteerbaar lied zijn. Het Wilhelmus zal daardoor hoe langer hoe meer het karakter van volkslied verliezen. Ondanks deze tekortkomingen om als lied te kunnen dienen waar alle geestelijke stromingen achter staan, past het goed bij het Nederlandse volkskarakter dat wars is van te bemoeizuchtige autoriteiten en daarom vaak als opstandig en strevend naar onafhankelijkheid wordt ervaren. Moge het Wilhelmus nog lang ons volkslied zijn en als zodanig worden gebruikt!

Wilhelmus van Nassouwe
Ben ick van Duytschen bloet,
Den Vaderlant getrouwe
Blyf ick tot in den doot:
Een Prince van Oraengien
Ben ick vrij onverveert,
Den Coninck van Hispaengien
Heb ick altijd gheeert.

Lyf en goet al te samen
Heb ick u niet verschoont,
Mijn broeders hooch van Namen
Hebbent u oock vertoont:
Graef Adolff is ghebleven
In Vriesland in den slaech,
Syn Siel int ewich Leven
Verwacht den Jongsten dach.

In Godes vrees te leven
Heb ick altyt betracht,
Daerom ben ick verdreven
Om Landt om Luyd ghebracht:
Maer God sal mij regeren
Als een goet Instrument,
Dat ick zal wederkeeren
In mijnen Regiment.

Edel en Hooch gheboren
Van Keyserlicken Stam:
Een Vorst des Rijcks vercoren
Als een vroom Christen man,
Voor Godes Woort ghepreesen
Heb ick vrij onversaecht,
Als een Helt sonder vreesen
Mijn edel bloet ghewaecht.

Lydt u myn Ondersaten
Die oprecht zyn van aert,
Godt sal u niet verlaten
Al zijt ghy nu beswaert:
Die vroom begheert te leven
Bidt Godt nacht ende dach,
Dat hy my cracht wil gheven
Dat ick u helpen mach.

Mijn Schilt ende betrouwen
Sijt ghy, o Godt mijn Heer,
Op u soo wil ick bouwen
Verlaet mij nimmermeer:
Dat ick doch vroom mach blijven
V dienaer taller stondt,
Die Tyranny verdrijven,
Die my mijn hert doorwondt.

De eerste zes coupletten, links 1, 2 en 3 en rechts 4, 5 en 6

=====

300 JAAR GELEDEN

Hei- en Boeicop en de franse invasie in 1672 (2^e vervolg)

P. Horden Jz. †

Rekeningen hebben doorgaans de bedoeling, dat ze betaald willen worden, zodat er af en toe over de (Swaenskuijkense) brug gekomen moest worden. De wijze, waarop de bevolking uitgeperst zou worden, werd vastgesteld door de Viaanse regering, die de hoofden van Lebak opriep ten stadhuiuze te verschijnen om daarover te beraadslagen:

Sijn geaccordeert de respective Drossarden van Vianen ende Ameijde, mitsgaders Dijckgraef ende Hogeheemraden van Vianen, mette Borgemeesters der selver Steden, ende de Schouten van de dorpen daer onder ressorterende;

dat tot betaelinge van de sauvegardens van sijn Konincklijke Majesteijnt van Vranckrijck (Lod. nr. 14) die met goetvinden van sijn Extie. (Wolfert van Bred.) tot bevrijdingh van de voorsz. Steden ende Landen voor plunderingh ende ravagie van de France troupes zijn versocht, de voorschreve Steden ende dorpen in de kosten van dien sullen contribuieren als volcht; te weten:

<i>die van de Stad Vianen Mette schoutambten van ijder gulden</i>	<i>f —.5.—</i>
<i>Ameijde en Tienhoven</i>	<i>f —.3.—</i>
<i>Heijcop</i>	<i>f —.2.10</i>
<i>Merkerck</i>	<i>f —.3.12</i>
<i>Lexmont</i>	<i>f —.3.—</i>
<i>Lakervelt</i>	<i><u>f —.2.10</u></i>
	<i>f 1.—.—</i>

Des, dat tot profijit van 't gemeen sal coomentgeene ontvangen sal worden van de uutheemse buijten 't lant van Vianen ende Ameijde woonachtich, die met hare persone ende goederen binnen de stad van Vianen soude mogen wesen gevlucht. Ende sa lijder sijne quote van weeck tot weeck hebben te furneren in handen van de secretaris vander Laken. Aldus geresolveert op den Stadthuijse

van Vianen ende in oirconde geteijckent den 19 junii 1672.

Lafare; H. van Brederode van Bolsweert; J. van der Vecht; F. van Brederode van Bolsweert; H. ter Stege; D. Versteech; L. Crom; J. van Gent;

In absentie van de schout (Hiermede wordt bedoeld de Lexmondse schout Dirk Amberbueren).; C. van Muijden; Adriaen Jansz. Verhoef; Philips Anthonisz.

Was voor de Viaanse regering de bijdrage van elk dorp vastgesteld, dan ontvingen de schouten elk een machtiging om het geld te innen. Voor Heikop luidde zo'n machtiging als volgt:

Drossaard, dijckgraef, ende hogeheemraden 's lants van Vianen, ordonneren ende autoriseren bij desen Leonard Crom schout ende gadermeester van Heycop, binnen de tijt van tweemaal 24 uren van de ingesetenen in Heijcop te innen de somma van

een hondert een ende dartich gld, vijf st.

die de dorpe van Heijcop contribueren moet bij provisie voor hare quote tot betalingh van de onkosten der sauvegarden metten gevolge vandien; op poene, dat de gebreeckige niet alleenig paratelijck sullen werden geexecuteert, maar dat daerenboven hare personen ende goederen voor onvrij sullen werden verclaert ende tegens de plunderinge niet sullen werden beschermt; ordonerende den gerechte (Met den gerechte bedoelt men de schepenen (wethouders), die belast waren met de lagere dorpsrechtspraak, wat tegenwoordig de kantonrechter doet) gemelte schout en gadermeester daerinne behulpsaem te wesen ende de taxatie over de ingesetenen te helpen maken.

Actum, de 19 Junij 1672.

Lafare; H. van Brederode van Bolsweert; J. v.d. Vecht; H. ter Stege:

Ter ordonnantie,

J. van der Laken

Elke schout ging nu op zijn wijze de ingezetenen verwittigen, dat ze betalen moesten, na eerst met het dorpsbestuur vastgesteld te hebben, hoe dat zou geschieden. De gerechtsbode (gemeentebode) ging met de nodige papieren de buurt in:

Ophuijden den 20 Junij 1672 is bij de Schout, Gerechte ende

Heemraden van Heijcop ende Boeijcop samentlijck geresolveert, dat tot verval vande quote van oncosten nopens de sauvegarde ende gevolge vandien, bij den schout bij provisie op ijder mergen sal werden gemaent drie stuijvers; ende dat desselve penningen vande huijrlanden bij de huijrders vandien sullen moeten worden verschootten. Alle welcke penningen bij de eijgenaers en bruijckers sullen moeten worden betaelt binnen de tijt van 24 uren naerdatselve een ijder sal sijn aengeseijt door den Gerechtsbode; op poene volgens d'acte daarvan bij den Ed. Heeren Drossaard, Dijkgraef en Hogeheemraden slants Vianen op de Schout ende Gadermeester alhier gepasseert den 19^e deser.

*Ter ord. bij mij secretaris
Aert Pinsen*

Wanneer het geld te Vianen bezorgd werd, ontving de schout daarvan een kwitantie:

Ontfangen van den Heer Schout Leonard Crom een hondert een ende dartig gld. vijf st. in voldoeninge van de quote dewelck die van Heijcop bij provisie moeten contribuieren ter betalinghe van de oncosten der sauvegarden volgens acte.

In oircon geteijckent de 1^e Julij 1672.

J. v. d. Laken.

Op dezelfde wijze betaalde Crom (zich krom) op:

12 juli 1672, f 50.8.—; 19 juli 1672, f 24.17.—.

Bovendien vonden we in een der kwitanties een nieuw betalingsargument:

12 juli 1672 ter bevrijding van inkwartiering f 131.5. Ondanks de aanwezigheid van de sauvegarden, kon het toch nog wel gebeuren dat op eigen houtje rondzwervende franse soldaten kwamen roven en stelen. Om daar iets tegen te doen had Heikop een poort laten timmeren bij Zwaanskuiken, zodat niet iedereen maar in en uit kon lopen:

Ick Abram Gijsbertsz Bogaart, hebbe verdient aende dorpe Heijcop den 20 Junij 1672 voor den erbijt van twee dagen op mijn eijgen kost int helpen maecken van de poort aent swaenskuijcken ende int maecken vande slagboom; samen ter somme van f 2.4. Beken ik daarvan betaelt te sijn van de schout van Heijcop.

Actom, den 21 december int jaer 1672, bij mij Abram Gijsbertsz Boogert (Abram Prikkie).

Ick Aerijen Jansz. Leck bekennen ontvangen te hebben van Jos Bastiaensz. borgemeester (Onder borgemeester verstaan we een schepen die bepaalde gemeentelijke administratie uitvoerde) van Heijcop, de sommen van een gld. 10 stui.; noch smaendach daernae toe de po(o)rtte gewarkt worden anno 1672; belop te samen f 2.2.

Ick ondergeschreeve bekenne ontfangte te hebben uijt hande van Joost Bastiaensz. de somme van twee gulde. Dat van hondert vijfduijmers die tot dienst van 'tgemeen lant van Heijcop gehalt sijn. Actum, de 20 Augusti 1672, bij mijn Jan de Rie.

Jan de Rie was de Heikopse dorpsmid. Van zijn geslacht waren er ook smeden te Vianen en Lexmond. Hun familiewapen is in de Lexmondse kerk nog terug te vinden op het schuttersbord (en grafsteen).

De inwoners kregen ook te horen waar ze hun drie stuivers per mergen kwijt konden:

Van welcke penningen tontfange de schout met de gecommitteerdens uijt den Gerechte ende van Heemraden sitdagh sal worden gehouden van morgenochtend ten agt uren tot savonts ten agt uren ten huijse van de schout. Een ijder houde sig hier mede gewaarschout ende verhoed hun schade

Actum, 20 Junij 1672, Aert Prinden – secr.

Denk nu niet, dat *de eijgenaers ende bruijcers* erg hard met hun stuivers naar de schout liepen. In het volgende zullen we zien hoe de schoolmeester er op uit gestuurd werd om boer op boer af de penningen op te halen, doch aangezien de goeie ziel zijn plak niet bij zich had, haalde hij bijna geen sou op. Eventjes haalden de bewoners verlicht adem, want de autoriteiten waren:

tot Vianen ontboden (juli 1672) alser voorslagh worde gemaect om de sauvegardens te laten gaen, alsoo men vreesde voor de marine.

Onder marine verstaan we uitleggers of kanonneerboden die door de Hollandse admiraliteit de Lek op gestuurd waren. De Mariniers uit die dagen wisten er raad mee en zolang de Viaanse acte van neutraliteit niet door beide partijen was ondertekend

–men was aan het onderhandelen– (De ondertekening geschiedde op 18 oct. '72 te Bodegraven en op 8 nov. '72 te Nijmegen. Men zie blz. 96 in Een kl. gesch. Land van Vianen), had de marine het volste recht in het Land van Vianen te opereren. Een enkele maal zijn ze op bezoek geweest; doch hebben zich zeer netjes gedragen. Volgens de rekeningen hebben ze alleen wat gegeten en gedronken.

(wordt vervolgt)

In december 1672 lukte het de Franse troepen over de bevroren waterlinie Holland binnen te vallen. Na te zijn tegengehouden verlieten ze via de dorpen Zwammerdam en Bodegraven het Hollandse grondgebied, daarbij vermelde dorpen in de as leggende.

=====

EEN DODELIJKE AANRIJDING IN LAKERVELD IN 1933

W. van Zijderveld

De weg door Lakerveld maakte tot 1961 deel uit van de doorgaande weg Breda-Gorinchem-Utrecht en werd door het toenemende verkeer al maar drukker. Dat was ook reeds het geval vóór de Tweede Wereldoorlog en het is daarom ook niet verwonderlijk dat er steeds meer ongelukken op die weg gebeurden.

De personenauto met het beschadigde linker-voorspatbord. Achter de auto ligt een vernielde fiets. Links staan de onvermijdelijke toeschouwers en een aantal fietsen, waarschijnlijk van hen.

Op zondagmorgen 23 april 1933 fietste de heer A. de K. uit Meerkerk naar Utrecht om daar zijn zoon te bezoeken die in een inrichting werd verpleegd. Hij ging samen met een andere man, die met eenzelfde doel naar Utrecht reed. Om ongeveer 11 uur reden ze in het voorste deel van Lakerveld, dus niet ver vanaf het dorp Lex-

mond, en hielden keurig de rechterkant van de weg. Bij een bocht kwam een personenauto hen tegemoet, die werd bestuurd door de heer J.C. de K. uit Utrecht. Waarschijnlijk reed hij veel te hard, waardoor hij de bocht niet kon nemen en frontaal op de fietsers inreed. De heer A. de K. was onmiddellijk dood, maar de andere man bleef wonder boven wonder ongedeerd. Alleen zijn fiets werd geheel vernield, evenals die van het slachtoffer. *Het lijk is door de politie in beslag genomen en op de begraafplaats gebracht. Ook heeft de politie op de auto beslag gelegd.*

Geheel links van de weg staat de personenauto en liggen de twee vernielde fietsen op de grond.

Op maandag werd door functionarissen van de rechtbank te Tiel een onderzoek ingesteld, er werden foto's genomen van de weg en van de beschadigde auto, terwijl de bekende politiedeskundige dr. Hulsebosch uit Leiden sectie op het lijk van het slachtoffer verrichtte.

Bron: De Leerdammer, 26 en 29 april 1933

=====

BOTSING VERHUISWAGEN-PERSONENAUTO IN LAKERVELD

W. van Zijderveld

Op dinsdagmorgen 3 maart 1931 werd een vrachtauto van de Landbouwvereniging 'Samenwerking' uit Giessen-Nieuwkerk gelost bij de weduwe G.v.B. (Gerrit van Besooyen) in Lakerveld. Het had gevoren en de weg was glad, dus moest voorzichtig worden gereden. Vanuit de richting Gorinchem kwam een verhuiswagen (auto met oplegger) van de firma Jan Verlegh uit Ginneken. Tijdens het passeren van de verhuiswagen kwam uit tegenovergestelde richting een Ford-personenauto die ook wilde passeren. Door de gladheid ging dat niet goed en werd het Fordje door de verhuiswagen gegrepen en achteruit tegen een boom geduwd. De verhuiswagen belandde op zijn verkeerde weghelft en reed ook tegen een boom. Bumper, voorwiel en spatbord werden beschadigd, maar gelukkig liep dit ongeluk zonder persoonlijke ongelukken af. Bovendien waren beide auto's verzekerd, zodat de schade voor de betrokkenen meeviel.

De voorbumper van de verhuiswagen ligt in het gras, het voorwiel is ontzet, evenals het voorspatbord. De personenauto is achteruit tegen de boom gereden en verloor daarbij het reservewiel, dat achterop was bevestigd. Let op de grote richtingaanwijzer die nu naar beneden hangt, maar bij het nemen van een bocht van binnenuit horizontaal kan worden gezet. Boven het draaipunt zien we nog een claxon, die geluid gaf wanneer in de niet zichtbare gummibal werd geknepen.

Bron: De Leerdammer, 7 maart 1930

=====

REDACTIE

Op deze plaats in de kroniek staat bijna altijd een artikel van Peter de Pater. Ook nu had hij weer een artikel klaar voor dit nummer, maar op het laatste moment is dit artikel op zijn computer verloren gegaan. Ter compensatie voor de Lakervelders en anderen, hebben we toch wat nieuws over Lakerveld geplaatst.

ONTVANGEN VAN DIVERSE PERSONEN

Van Henk en Cobby Stravers

- Schoolfoto Hei- en Boeicop, onbekend jaar
- Enkele brieven uit 1942/43 van B. de Gans aan H. Stravers vanuit Duitsland
- Folder 'Het Hooglied der Protectie' 1935
- Openbare verkoping eendenkooi enz. Lexmond, 1913

- Pamflet 4 mei 1955 voor schooljeugd
- 2x Trouw 1943, 1x Trouw 1944
- Diverse kranten, periode 1953-1974

Van Piet Keppel

- Geschiedenisboekje uit 1926

Van Maike Boogaard-de Leeuw

- Geboortekaartjes van kinderen van diverse Hervormde predikanten (geboren in Lexmond)

Van Truus den Hartog

- Diverse boeken

Van Walter Huisman

- CD met foto's Culturele Avond 9-03-2012

Van Alewijn Versluis

- DVD oude film Lexmond (1958)

Van Lies Bassa

- REGLEMENT van de vereeniging voor ziekenhuisverpleging "DRAAGT ELKANDERS LASTEN" te LEXMOND en HEI- en BOEICOP, 1938
- Voorlichtings- en verantwoordingsboekje DRAAGT ELKANDERS LASTEN, 1941
- Aanvraagformulier inschrijving DRAAGT ELKANDERS LASTEN, 1941
- Notulen der vergadering, gehouden op donderdag, 4 maart 1948 ten stadhuize van Gorinchem ter bespreking van het "RAPPORT OVER DE WENSELIJKHGEID TOT STICHTING VAN EEN STREEKZIEKENHUIS VOOR GORINCHEM EN OMLIGGENDE GEMEENTEN"

Van garagebedrijf Van Kerkhof & Visscher, Zaltbommel

- 2 Vitrinekasten

Van Richard Pijl

- Onze 80-urige oorlog, Grebbergen 1940

Van Cees Spek

- Fiets gemaakt door Rijwiel- en Bromfietshandel de Vos, Hei- en Boeicop ca. 1940-1950
- Houten kist met 2 blikken biscuits, 1040-1945 (onaangebroken)
- Archief Commissie Verzetsmonument Lexmond
- Het vaandel van de zangvereniging Hosanna

=====

HERKOMST ILLUSTRATIES

Voorpagina	Vaandel van zangver. Hosanna	S. de Ridder
Pagina 4 t/m 7	Politie-verordening	J.L.E. Bassa-de Jong
Pagina 10	Gedeelte uit trouwacte uit 1822	P. Veen
Pagina 11	Fragment kadastrale kaart	P. Veen
Pagina 13	Kortenhoevendijk 8	P. Veen
Pagina 21	Wie weet wie dit zijn?	C. Spek
Pagina 26	Toen:Gijs de Ruiters	W. van Zijderveld
Pagina 26	Nu: Tractor	W. van Zijderveld
Pagina 32	Wilhelmus	www.wilhelmus.nl
Pagina 37	Zwammerdam	
Pagina 38	Personenauto voorzijde.	A.D. Schrijvershof
Pagina 39	Personenauto achterzijde	A.D. Schrijvershof
Pagina 40	Verhuiswagen-personenauto	A.D. Schrijvershof

Kopij voor het volgende nummer kan tot 15 juli 2012 worden ingeleverd.

© Overname van artikelen of gedeelte daarvan voor publicatiedoeleinden, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur en/of redactie. Onder voorwaarden van duidelijke bronvermelding en toezending van een exemplaar aan de auteur en de redactie.

INHOUDSOPGAVE

Van de voorzitter: 2012: Noodzakelijk onderhoud	3
Politie-verordening van Hei- en Boeicop, 1894	4 t/m 7
Schout Ento Janse Mecima en assessor Jan Veen	8 t/m 21
Wie weet wie dit zijn?	21
Uit de 'Leerdammer' van 70 jaar geleden	22 t/m 25
Toen en Nu	26
Het Wilhelmus	27 t/m 32
300 jaar geleden. Hei- en Boeicop en de franse invasie in 1672 (2 ^e vervolg)	33 t/m 37
Een dodelijke aanrijding in Lakerveld in 1933	38 t/m 39
Botsing verhuiswagen-personenwagen in Lakerveld	40 t/m 41
Ontvangen van diverse personen	41 t/m 42
Herkomst illustraties	43

ACTIVITEITENAGENDA:

Za. 12 mei Stand op Coopmarkt, Hei- en Boeicop

=====